

Luomisen vimma täytti museon

Turun Sanomat
PIRJO VISMANEN

Mitä syntyy, kun hammasarja kohtaa vessaharjan pyöräilijänkäppärässä? *Mattotontti*-tietysti – ainakin mikkeliläisen Ritva Nurmen käsissä.

Nurmi on yksi Aboa Vetus & Ars Nova -museon kesän näyttelyvieraita. Taiteilija siis, mutta itseoppinut sellainen. Samanlaisia on Suomenmaa villoillaan: ihmisiä, jotka veistävät, hitsaavat, askartelevat, leikkaavat ja liimaavat, yhdistelevät mahdollisia materiaaleja toisiinsa ja haltioituvat luomisen ilosta.

Tätä ei kehystetä -näyttely esittelee näistä nykykansantaiteilijoista 22. Heistä käytetään myös nimitystä ITE-taiteilijat, mikä tulee sanoista "itse tehty elämä".

ITE-taiteilijat ovat sovinnaisuksista vapaita oman tiensä kulkijoita. Monesti koko heidän elämänsä ja elämäntapansaakin ovat käsiteltävissä taiteeksi. Harva tekijöistä kuitenkaan puhuu taiteesta. Kyse on omaksi iloksi tekemisestä, luomisen pakosta ja kokeilemisen innoista.

Tyypillistä ITE-taiteelle on materiaalien ja tekniikoiden yhdistely oivaltavasti ja kekseliäästi. Muille arvoton ruosteinen metalliromu, harmaantunut laudanpää, kasa erilaisia nappeja tai vaikkapa hauen ruoto saavat taitavissa käsissä uuden elämän.

Usein toistetun lauseen mukaan jokainen ihminen on taiteilija. Puhutaan kaikissa meissä olevasta "puhtaasta" tai "aidosta" luovuudesta.

Jotakin vääjäämättömän poikkeuksellista on kuitenkin luovuus, jonka tulokset täyttävät kodin ja lähiympäristön ja vievät täysin tekijänsä huomion ja ajan.

Ritva Nurmi täytti mielikuvitus-hahmoillaan muutamassa vuodessa vanhan navetan. Kauhajokelainen **Alpo Koivumäki** on tehnyt kotipihaan savannin, jossa käyskentelevät niin norsut, kirahvit kuin virtahevotkin. **Ilmari Salmisen** punaisesta hirsitivasta Petäjävedeltä löytyy koko Suomen ja maailmankin historia kuvastona, joka täyttävää seinät lattiasta kattoon. Piirrosten keskellä on aina lehtileike, esimerkiksi poliittikon, laulajan, ravihevosen tai povityön kuva. Niiden ympärille Salminen on piirtänyt keskeisyyden usein silitysrautaa apuna käyttäen, minkä jälkeen hän on täyttänyt pinnan toisinaan avaruusolennon tai talon hahmon ottavilla rytmikuviolla, joka kiertävät kuvaa kuin intiaanien hiikkamaalaus tai itäinen mandala.

Näiden ihmisten taide on yksilöiden taidetta, johon usein liittyy tekijän omintakeinen persoonallisuus.

– Esimerkiksi Salminen oli eristäytynyt maailmasta, mutta hänellä oli ufo-asema ja ITE-tehtyjä kännyköitä, joilla voi "soittaa maailman johtajille", kertoo taiteilijat näyttelyyn valinnut ITE-bongaaja **Erkki Pirtola**.

Pirtola korostaa ITE-taiteilijoiden voimakasta yhteyttä omaan, sisäiseen lapseensa.

– He ovat sallineet sen, että ovat lapsia koko ikänsä.

Hän on jo vuosia dokumentoinut itseoppineita taiteilijoita ja heidän teoksiaan heidän työhuoneissaan – pihalla, puutarhoissa, vinteilä, ulkorakennuksissa.

– Tekijöiden löytäminen on todellista bongaamista, sillä nämä ihmiset ovat todella ujoja. Pop-taiteen näyttelyssä tekijät täyttäisivät kameroiden linssit, mutta nämä juoksevat talon taakse piiloon, Pirtola sanoo.

Isona apuna ITE-taiteilijoiden kartoitustyössä ovat olleet ns. ilmi-antokortit, joissa on kehoitettu ihmisiä tuomaan julki nykykansantaidetta tekevät naapurinsa tai ystävönsä.

Muun muassa Ritva Nurmi löytyi tällä tavalla. Hän on tyypillinen ITE-taiteilija siinäkin mielessä, ettei osaa ajatella töidensä arvoa.

– Hän pitää luottavaisesti navetansa ovet auki yötä päivää. Sanoo, etteivät nämä vanhat romut ketään kiinnosta, Pirtola kertoo.

Pihataiteen nousu taidemaailman tajuntaan alkoi Suomessa 1990-luvun lopulla. Maailmalta virallisen taiteen ulkopuolista luovuutta on tutkittu vuosikymmeniä, mikä näkyy sen arvostuksessa: taidokkaiden itseoppineiden taiteella on suuri kysyntä ja vilkkaat markkinat.

Etenkin Sveitsissä, Ranskassa ja Yhdysvalloissa taidemaailman marginaaliset ilmiöt ovat saavuttaneet vahvan aseman museoissa ja keräilijöiden keskuudessa.

Rakkaalla lapsella on myös monta nimeä, nykykansantaiteen ohella puhutaan muun muassa outsider- ja marginaalitaiteesta sekä art brutista.

Ars Novan näyttely pyrkii avaamaan näitä käsitteitä. Itseoppineiden taidetta katsotaan myös euroopalaisesta näkökulmasta. Sveitsistä lainattujen kokoelmien teokset vievät lähelle art brut -termin juuria, sillä useimmat niistä ovat psykiatristen potilaiden tekemiä. Esillä on myös koko näyttelyn inspiraatio, tanskalainen taiteilija **Henry Heerup** (1970–1995).

– Tämä näyttely on kokoelma "hyviä juttuja": estotonta luovuutta, huiketta taidonnäytteitä, koskettavaa suoruutta ja yllättäviä havaintoja, kiteyttää museonjohtaja **Johanna Lehto-Vahtera**.

•Tätä ei kehystetä. Kattaus nykykansantaidetta Aboa Vetus & Ars Novassa 7.5.–29.8.

Liisa Kuoppalan *Ajatus syntyi sähkövatkaimen koukuista.*

Vesa Väänänen teos *Poliitikko Tosi Karju* ottaa kantaa.

”

Tekijöiden löytäminen on todellista bongaamista, sillä nämä ihmiset ovat todella ujoja. Pop-taiteen näyttelyssä tekijät täyttäisivät kameroiden linssit, mutta nämä juoksevat talon taakse piiloon.”